

3 Rozvodovost

Na základě dat Ministerstva spravedlnosti ČR bylo v roce 2018 rozvedeno 24,3 tisíce manželství, o 1,4 tisíce méně než v předchozím roce a nejméně od roku 2000. Meziročně nižší byla také úroveň rozvodovosti, kdy při setrvání měř rozvodovosti z roku 2018 by rozvodem skončilo 44,8 % manželství v průměru po 13,4 roku trvání. Rozvody rodin s nezletilými dětmi tvořily 58,4 % z celkového počtu rozvodů. V úhrnu si rozvodem rodičů v roce 2018 prošlo 22,3 tisíce nezletilých dětí, o 1,5 tisíce méně než v roce 2017.

Mezi rokem 2008 a 2018 se počet rozvodů snížil celkem o 7,0 tisíce, z více jak 31 tisíc až na 24 313. Jednalo se o nejnižší hodnotu od roku 2000¹³. Klesající trend, který je odrazem jak snižujícího se počtu sňatků v předcházejících dekádách (do roku 2013), tak změn v intenzitě rozvodovosti v jednotlivých délkách trvání manželství a prodlužování délky trvání manželství, byl přerušen pouze v letech 2010, 2013 a 2017. V roce 2018 činil meziroční pokles 1,4 tisíce (-6 %).

Rozvodové řízení ukončené roku 2018 bylo ze 48,0 % iniciováno oběma manželi. Společný návrh na rozvod manželství je možno podávat¹⁴ od 1. 1. 2014, statisticky jsou společné návrhy zachyceny ale až od roku 2015 (tehdy zahrnovaly 31,3 % všech návrhů na rozvod). Na návrh ženy (dříve převažující typ návrhu) bylo v roce 2018 rozvedeno 8 121 manželství (33,4 %), na návrh muže 4 517 (18,6 %).

Převážná část mužů a žen se rozvádí poprvé – podíl prvních rozvodů se již dlouhodobě pohybuje okolo čtyř pětín. V roce 2018 poprvé stanulo u rozvodového soudu 19 677 mužů a 19 774 žen, představovali tak u mužů 81,9 % a u žen 82,3 % rozvedených. Ostatních 4 636 mužů a 4 539 žen rozvedených v roce 2018 již mělo za sebou minimálně jeden rozvod z dřívější doby. Ve většině případů jde u opakovaných rozvodů o druhý rozvod muže/ženy (v roce 2018 z 88 % u mužů a z 89 % u žen). Pokles počtu rozvodů byl v roce 2018 zaznamenán ve všech pořadích, absolutně i relativně o 5–7 %.

Tab. 3.1 Rozvody podle návrhu a pořadí, 2008–2018

	2008	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Rozvody celkem	31 300	27 895	26 764	26 083	24 996	25 755	24 313
v tom na návrh: muže	10 952	9 850	9 710	6 303	5 277	5 115	4 517
ženy	20 348	18 045	17 054	11 604	9 581	9 368	8 121
společný návrh	x	x	x	8 176	10 138	11 272	11 675
Pořadí rozvodu muže: 1.	25 260	22 317	21 391	21 047	20 068	20 787	19 677
2.	5 289	4 908	4 792	4 439	4 345	4 388	4 094
3.+	751	670	581	597	583	580	542
Pořadí rozvodu ženy: 1.	25 388	22 565	21 582	21 190	20 194	20 957	19 774
2.	5 269	4 782	4 602	4 378	4 263	4 236	4 053
3.+	643	548	580	515	539	562	486
Opakované rozvody (%) - muži	19,3	20,0	20,1	19,3	19,7	19,3	19,1
- ženy	18,9	19,1	19,4	18,8	19,2	18,6	18,7

Meziročně méně početné byly v roce 2018 i obě skupiny rozvodů z hlediska přítomnosti nezletilých dětí v rodině (tab. 3.2). Absolutně i relativně přitom výrazněji poklesl počet rozvodů manželství s nezletilými dětmi. Podle údajů Ministerstva spravedlnosti bylo v roce 2018 rozvedeno 14 193 manželství s nezletilými dětmi (o 1,0 tisíce méně než v roce 2017) a 10 120 manželství bez nezletilých dětí (meziročně o 0,4 tisíce méně). Rozvodem rodičů si prošlo celkem 22 294 nezletilých dětí, o 1,5 tisíce méně než v předchozím roce (a o 4,7 tisíce méně než v roce 2008). Zastoupení rozvodů s nezletilými dětmi se v celém období 2008–2018

¹³ Pomineme-li rok 1999, kdy nízký počet rozvodů (23,7 tisíce) souvisel s novelizací zákona o rodině, tak byl počet rozvodů v roce 2018 nejnižší dokonce od roku 1973.

¹⁴ Podle nového občanského zákoníku (§755–758).

pohybovalo mezi 56–59 %. V roce 2018 tvořily rozvody s nezletilými dětmi 58,4 % z celkového počtu rozvodů a jejich podíl meziročně poklesl o 0,6 p. b. Vůbec nejnižší (a to nejen v rámci dekády, ale historicky) byl přítom v roce 2011 (56,3 %).

Tab. 3.2 Rozvody podle počtu nezletilých dětí, 2008–2018

	2008	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Rozvody bez nezletilých dětí	13 104	11 974	11 557	11 090	10 270	10 559	10 120
Rozvody s nezletilými dětmi	18 196	15 921	15 207	14 993	14 726	15 196	14 193
v tom s 1 dítětem	10 358	8 591	8 265	7 830	7 523	7 680	7 114
s 2 dětmi	6 989	6 436	6 133	6 310	6 415	6 635	6 211
s 3 a více dětmi	849	894	809	853	788	881	868
Počet nezletilých dětí při rozvodu	27 034	24 335	23 119	23 187	22 855	23 752	22 294
Prům. počet dětí v manželstvích s dětmi	1,49	1,53	1,52	1,55	1,55	1,56	1,57
Prům. počet dětí v manželství při rozvodu	0,86	0,87	0,86	0,89	0,91	0,92	0,92
Rozvody s nezletilými dětmi (%)	58,1	57,1	56,8	57,5	58,9	59,0	58,4
v tom s 1 dítětem (%)	56,9	54,0	54,3	52,2	51,1	50,5	50,1
s 2 dětmi (%)	38,4	40,4	40,3	42,1	43,6	43,7	43,8
s 3 a více dětmi (%)	4,7	5,6	5,3	5,7	5,4	5,8	6,1

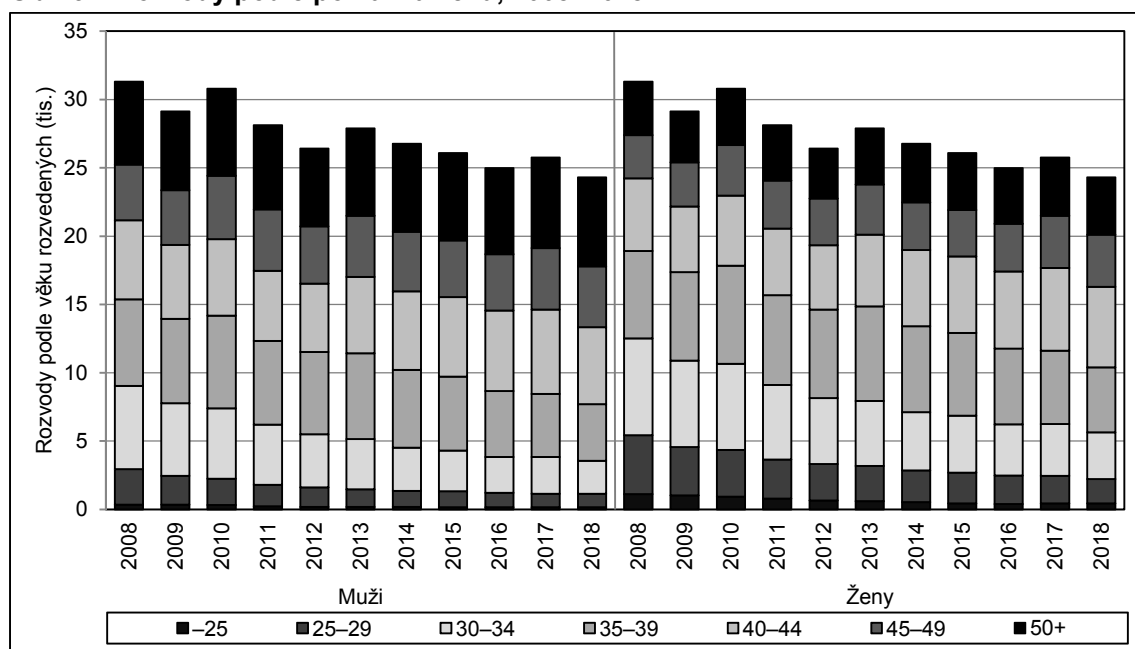
V manželstvích s nezletilými dětmi žilo v době rozvodu nejčastěji jedno dítě (v 50,1 % případů v roce 2018) a dále dvě děti (43,8 % v roce 2018). V průběhu sledovaného období let 2008–2018 došlo u rozvodů ke zvýšení podílu rodin se dvěma dětmi (o 5,4 p. b.) na úkor rodin s jedním dítětem (poklesl o 6,8 p. b.). Tři a více dětí mělo v roce 2018 celkem 6,1 % rozvádějících se rodin, jejich zastoupení na rozvodech se pohybovalo mezi 5–6 % i v předchozích letech (v roce 2018 bylo v rámci sledované dekády nejvyšší). Průměrný počet nezletilých dětí na jedno rozvedené manželství s takto starými dětmi se v letech 2008–2018 pozvolna zvyšoval z 1,49 na 1,57 dítěte.

Rozvody s nezletilými dětmi mívají nejvyšší zastoupení po 14 až 17 letech manželství (86–90 % v roce 2018). Přestože se do roku 2018 (oproti roku 2008) zvýšilo zastoupení dětí u rozvodů i po 20 až 30 letech trvání svazku, většina dlouhotrvajících manželství bývá v době rozvodu naopak již bez nezletilých dětí. Mezi rozvody manželství trvajících 25 a více let jich bylo v roce 2018 bez nezletilých dětí 86 %, zatímco v roce 2008 to bylo 90 %. Rozvody bez nezletilých dětí převažují také v nejkratších délkách trvání manželství (54 % mezi rozvody manželství před dovršením pěti let od sňatku).

Věková struktura rozvádějících se osob se v průběhu let 2008–2018 měnila v souladu s proměnou věkové struktury obyvatelstva, posunem vstupu do manželství do vyššího věku a prodlužující se délkou manželství při rozvodu (obr. 3.1). Ubylo rozvodů, kdy manželům bylo méně než 30 let – jejich počet se mezi roky 2008 a 2018 plynule snižoval, v úhrnu o 60 %. Podíl osob, které v době rozvodu nedosáhly věku 30 let, poklesl z 9,4 na 4,7 % u rozvedených mužů a z 17,3 na 9,2 % u rozvedených žen. Klesalo také zastoupení 30–39letých osob u rozvodů (z 39,8 na 26,9 % u mužů, ze 43,1 na 33,5 % u žen mezi lety 2008 a 2018). Naopak vzrostla váha 40–49letých (z 31,5 na 41,5 % u mužů a z 27,1 na 40,0 % u žen) a osob ve věku 50 a více let (z 19,4 na 26,8 % u rozvedených mužů a z 12,5 na 17,3 % u rozvedených žen).

Z pohledu pětiletých věkových skupin převažovali do roku 2013 u rozvedených mužů 35–39letí a od roku 2014 již 40–44letí (do této kategorie se postupně začaly přesouvat početně silné generace ze 70. let 20. století). V roce 2018 spadalo do věkové kategorie 40–44 let 5,7 tisíce mužů, 23,3 % ze všech nově rozvedených, o 1,5 tisíce méně bylo rozvedených mužů ve věku 35–39 let (ti představovali 17,0 %). V případě rozvádějících se žen byla zřejmá o něco mladší věková struktura, díky jejich obecně časnějšímu vstupu do manželství. V roce 2008 byly v rámci pětiletých věkových skupin nejvíce zastoupeny ženy 30–34leté, v letech 2009–2015 pak 35–39leté a v posledních třech letech, stejně jako u mužů, ženy ve věku 40–44 let. Ty v roce 2018 představovaly 24,3 % všech rozvedených žen (absolutně 5,9 tisíce), 35–39leté byly s 19,5% zastoupením druhou nejčetnější skupinou (4,7 tisíce).

Obr. 3.1 Rozvody podle pohlaví a věku, 2008–2018

Klesající trend počtu rozvodů charakterizuje nejen vývoj jejich celkového počtu v letech 2008–2018, ale také vývoj počtu rozvodů ve většině dílčích skupin definovaných podle pětiletých délek trvání manželství. Pouze v případě rozvodů po 25–29 a 30+ letech manželství byl trend opačný, když absolutní počet těchto rozvodů mezi roky 2008 a 2018 rostl (pokrývající rozvody manželství uzavřených ještě před vznikem samostatné ČR).

Tab. 3.3 Rozvody podle délky trvání manželství, 2008–2018

Délka trvání manželství (roky)	2008	2013	2014	2015	2016	2017	2018
0–4	5 997	4 866	4 523	4 398	4 188	4 315	4 195
5–9	6 573	6 106	6 153	6 066	5 720	5 751	5 091
10–14	5 148	4 702	4 298	4 409	4 355	4 633	4 532
15–19	5 493	3 890	3 682	3 549	3 399	3 600	3 343
20–24	4 181	3 921	3 659	3 289	2 973	2 903	2 734
25–29	2 067	2 374	2 343	2 268	2 349	2 449	2 328
30+	1 841	2 036	2 106	2 104	2 012	2 104	2 090
Celkem	31 300	27 895	26 764	26 083	24 996	25 755	24 313
	%						
0–4	19,2	17,4	16,9	16,9	16,8	16,8	17,3
5–9	21,0	21,9	23,0	23,3	22,9	22,3	20,9
10–14	16,4	16,9	16,1	16,9	17,4	18,0	18,6
15–19	17,5	13,9	13,8	13,6	13,6	14,0	13,7
20–24	13,4	14,1	13,7	12,6	11,9	11,3	11,2
25–29	6,6	8,5	8,8	8,7	9,4	9,5	9,6
30+	5,9	7,3	7,9	8,1	8,0	8,2	8,6

Podle doby trvání manželství při jeho zániku rozvodem jsou v rámci pětiletých délek již od poloviny 90. let 20. století každoročně nejčetnější rozvody v intervalu po 5–9 letech manželství. V roce 2018 jich bylo 5 091, tj. 20,9 % ze všech rozvodů (tab. 3.3). Druhou nejčetnější skupinu reprezentovaly čtvrtým rokem v řadě rozvody po 10–14 letech manželství (4 532, tj. 18,6 % ze všech rozvodů), zatímco v předchozích letech byly na druhém místě rozvody do 5 let od uzavření manželství (těch bylo v roce 2018 dohromady 4 195, tj. 17,3 %). Zastoupení rozvodů v délce 0–4 dokončené roky na celkovém počtu rozvodů mělo od roku 2010 do roku 2017 klesající trend, v roce 2018 meziročně mírně vzrostlo (z 16,8 na 17,3 %, tj. o 0,5 p. b.). Nejvýrazněji mezi rokem 2008 a 2018 pokleslo v důsledku vývoje počtu sňatků (výrazný propad sňatečnosti

v devadesátých letech) zastoupení rozvodů v délce 15–19 let trvání manželství (z 17,5 na 13,7 %). Podíl rozvodů po 25–29 letech i po 30 a více letech trvání manželství měl ve sledovaném období s mírnými výkyvy rostoucí tendenci (z 6,6 na 9,6 % a z 5,9 na 8,6 % mezi rokem 2008 a 2018).

V délce 5–9 let trvání manželství také vrcholí intenzita rozvodovosti, s prodlužující se délkou manželství poté klesá. V roce 2018 dosáhla maxima v délce 5 let (2,4 rozvodů na sto sňatků), která nijak nevybočuje z intervalu pokrývajícího nejčastěji vrchol rozvodovosti (3 až 6 let po sňatku). V roce 2018 došlo k meziročnímu snížení intenzity rozvodovosti ve všech pětiletých délkách až do intervalu 25–29 let, v intervalu 30 a více letech trvání manželství rozvodovost meziročně stagnovala. Nejvýrazněji, o 8 %, z 2,36 rozvodů na 100 sňatků v roce 2017 na 2,19 v roce 2018, poklesla rozvodovost u skupiny 5–9 let trvání manželství.

Porovnáme-li míry rozvodovosti let 2008 a 2018, nejvýznamnější změny se odehrály v kratších délkách trvání manželství (obr. 3.2). V intervalu délky 0–4 roky došlo ke snížení z 2,27 na 1,70 rozvodů na 100 sňatků (25% pokles). Nižší byla rozvodovost v roce 2018 ve srovnání s rokem 2008 také v intervalech 5–9 let až 20–24 let. Naopak u dlouhotrvajících manželství vykazuje intenzita rozvodovosti spíše rostoucí trend. Mezi roky 2008 a 2018 se počet rozvodů na 100 sňatků uzavřených před příslušným počtem let pro skupinu 25–29 let trvání manželství zvýšil z 0,51 na 0,59 rozvodů na 100 sňatků (nejvyšší úrovně 0,61 dosáhl v roce 2017, v roce 2018 mírně poklesl) a pro skupinu rozvodů po 30 a více letech trvání manželství vzrostl z 0,20 na 0,26 rozvodů na 100 sňatků.

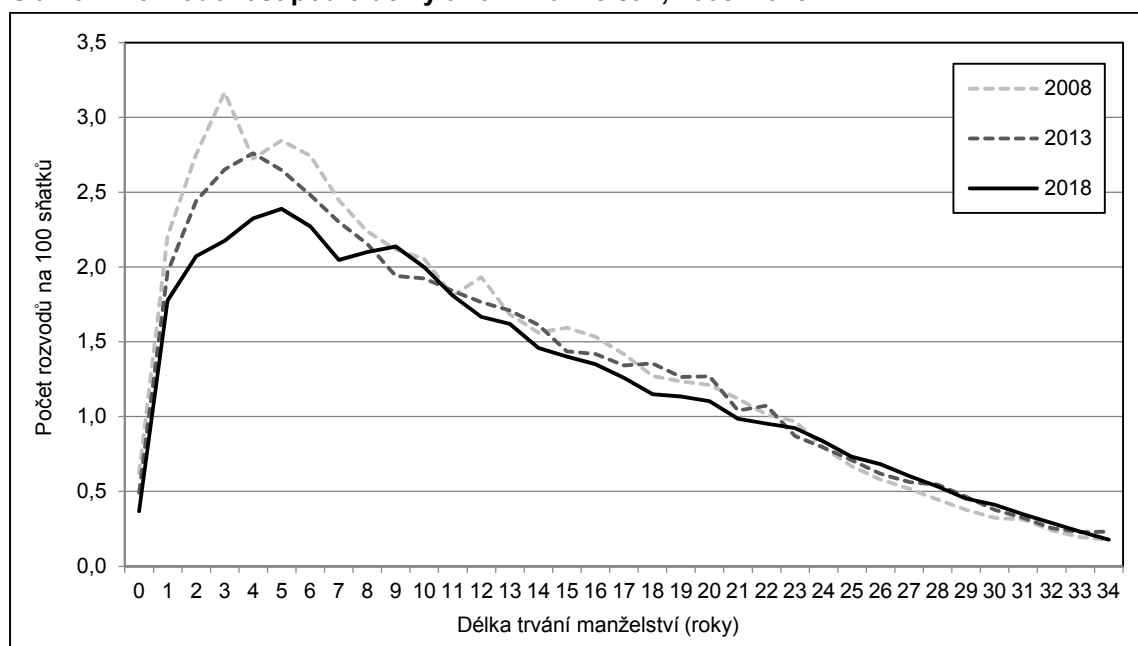
Při setrvání intenzit rozvodovosti v jednotlivých délkách trvání manželství na úrovni roku 2018 by rozvodem skončilo 44,8 % manželství. V rámci poslední dekády se jednalo o druhou nejnižší hodnotu, nižší byla zaznamenána pouze v roce 2012 (44,5 %). Oproti roku 2017 se úhrnná rozvodovost v roce 2018 meziročně snížila o 2,3 p. b., ve srovnání s rokem 2008 byla nižší o 4,8 p. b. Prozatím vůbec nejvyšší úrovně dosáhla v roce 2010, a to 50,0 %. Průměrná délka trvání manželství do jeho zániku rozvodem přitom měla s menšími výkyvy celé hodnocené desetiletí (resp. již více než dvě desetiletí) rostoucí tendenci. V roce 2018 činila 13,4 let, tj. byla oproti roku 2017 o 0,2 roku delší, ve srovnání s rokem 2008 pak o 1,1 roku.

Tab. 3.4 Rozvodovost podle délky trvání manželství, 2008–2018

Délka trvání manželství (roky)	2008	2013	2014	2015	2016	2017	2018
0	0,62	0,49	0,44	0,44	0,40	0,45	0,37
1	2,21	1,97	1,82	1,85	1,67	1,74	1,77
2	2,75	2,44	2,27	2,26	2,34	2,16	2,07
3	3,17	2,65	2,65	2,58	2,42	2,47	2,18
4	2,72	2,76	2,70	2,62	2,43	2,50	2,32
5	2,85	2,65	2,68	2,59	2,41	2,51	2,39
6	2,74	2,48	2,52	2,55	2,50	2,54	2,27
7	2,45	2,30	2,34	2,33	2,18	2,34	2,05
8	2,24	2,15	2,06	2,26	2,24	2,29	2,10
9	2,12	1,94	2,06	1,99	2,02	2,19	2,14
0–4	2,27	2,09	1,99	1,94	1,82	1,82	1,70
5–9	2,47	2,31	2,33	2,34	2,26	2,36	2,19
10–14	1,80	1,77	1,64	1,70	1,69	1,78	1,72
15–19	1,40	1,36	1,33	1,29	1,24	1,33	1,26
20–24	1,02	1,00	0,98	0,96	0,94	0,97	0,96
25–29	0,51	0,58	0,57	0,55	0,57	0,61	0,59
30+	0,20	0,23	0,24	0,25	0,24	0,26	0,26
Úhrnná rozvodovost (%)	49,6	47,8	46,7	46,5	45,2	47,2	44,8
Průměrná délka trvání manželství	12,3	13,0	13,1	13,0	13,1	13,2	13,4

Pozn.: Počet rozvodů dané délky trvání manželství na sto sňatků uzavřených před daným počtem let. U pětiletých intervalů délky trvání manželství průměrná rozvodovost v daném intervalu. U intervalu 30+ let počet rozvodů vztahován k 10 příslušným sňatkovým kohortám.

Obr. 3.2 Rozvodovost podle délky trvání manželství, 2008–2018

V roce 2018 bylo v ČR rozvedeno celkem 1 978 manželství, kde byl alespoň jeden z manželů cizím státním občanem, v absolutním vyjádření o 63 méně než v předchozím roce. Tyto rozvody v roce 2018 představovaly 8,1 % z celkového počtu rozvodů (o 0,2 p. b. více než v roce 2017). V předchozích letech bylo zastoupení rozvodů s cizincem jen mírně nižší, v celém sledovaném období 2008–2018 se pohybovalo v rozmezí 6,6–8,1 %. Podobně jako u sňatků, i u rozvodů je vyšší počet cizinců na straně mužů. Mezi muži rozvedenými v roce 2018 bylo 1 301 cizinců (5,4 % z celku) a mezi rozvedenými ženami 1 064 cizinek (4,4 % ze všech). Celkový počet cizinců, kteří stanuli v České republice v roce 2018 u rozvodu, byl 2 365 (o 101 méně než v roce 2017).

Rozvody s minimálně jedním cizincem v rozvedeném páru zahrnovaly v roce 2018 ze 46,2 % rozvody muže-cizince s ženou českého občanství, z 34,2 % rozvody muže-občana ČR s ženou-cizinkou a ve zbývajících 19,6 % rozvody dvou cizích státních občanů¹⁵. Co se týče konkrétního státního občanství cizinců u rozvodu, ženy-občanky ČR se nejčastěji rozvedly s mužem-cizincem ze Slovenska (273 z celkových 914 rozvodů Češky s cizincem), následně z Ukrajiny (71) a na třetím místě s mužem z Tuniska (45). U rozvedených mužů-občanů ČR se jednalo nejčastěji o rozvody s ženou Slovenkou (256 z celkového počtu 677 rozvodů Čecha s cizinkou), dále pak s Ukrajinkou (152) a Ruskou (50). Občané Slovenska mezi rozvody s cizinci převažují jak u mužů i žen, obdobně jako je tomu u sňatků s cizinci. Počet rozvodů, kdy ani jeden z manželů neměl české státní občanství, v roce 2018 poklesl na 387 (v roce 2017 jich bylo 425, což byl doposud nejvyšší počet). Nejčastěji se jednalo o dvě osoby vietnamského státního občanství (102 v roce 2018, tj. 26,4 % v rámci této skupiny rozvodů), na druhém místě byly rozvody dvou Slováků (87). Do roku 2012 bylo jejich pořadí obrácené. Na třetím místě se umístily v roce 2018 rozvody dvou osob s ukrajinským státním občanstvím (59).

Manželství dvou cizinců a manželství, kde měl muž české státní občanství a žena jiné než české, bylo při rozvodu v roce 2018 v průměru o 4,1 roku kratší – 11,2leté – než v případě rozvedeného manželství dvou

¹⁵ Na základě Nařízení Rady č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti obou manželů k dětem, je možné rozvést v České republice manželství dvou manželů – cizinců, a to v případě, kdy mají manželé obvyklé bydliště v České republice, nebo měli manželé poslední společné obvyklé bydliště v České republice, pokud zde jeden z nich ještě bydlí, nebo zde má odpůrce bydliště, nebo v případě společného návrhu na zahájení řízení má alespoň jeden z manželů obvyklé bydliště v České republice, nebo má v České republice navrhovatel obvyklé bydliště, v němž bydlel nejméně jeden rok bezprostředně před podáním návrhu na zahájení řízení. Rozvedeno v ČR může být jen takové manželství, které bylo uzavřeno v ČR anebo v ČR uznáno.

občanů ČR. U rozvodů ženy českého státního občanství s cizincem byla průměrná doba trvání manželství ještě o něco kratší (10,7 let), když se ve srovnání s rozvody dvou občanů ČR (15,3 let) lišila zhruba o 4,6 roku.

Tab. 3.5 Rozvody podle státního občanství manželů, 2008–2018

	2008	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Rozvody alespoň s 1 cizincem	2 217	1 842	1 894	2 046	1 906	2 041	1 978
- podíl na všech rozvodech (%)	7,1	6,6	7,1	7,8	7,6	7,9	8,1
Počet cizinců u rozvodů	2 335	2 101	2 190	2 401	2 277	2 466	2 365
Rozvody - žena ČR + cizinec	1 268	935	942	1 005	904	949	914
z toho státní občanství: Slovensko	207	212	259	255	245	247	273
Ukrajina	108	70	62	86	65	78	71
Tunisko	25	40	27	30	41	51	45
Rozvody - muž ČR + cizinka	831	648	656	686	631	667	677
z toho státní občanství: Slovensko	166	211	216	235	252	238	256
Ukrajina	276	172	190	205	136	175	152
Rusko	99	61	51	53	61	46	50
Rozvody - oba cizinci	118	259	296	355	371	425	387
z toho: oba občané Vietnamu	13	66	98	103	119	134	102
oba občané Slovenska	31	63	77	69	70	88	87
oba občané Ukrajiny	9	24	35	39	35	57	59
Průměrná délka trvání manželství při rozvodu*							
Rozvody dvou občanů ČR	14,5	15,1	15,2	15,2	15,2	15,2	15,3
Rozvody Češky s cizincem	7,6	9,9	10,3	10,3	10,3	10,4	10,7
Rozvody Čecha s cizinkou	8,1	10,1	10,2	10,1	10,1	10,5	11,2
Rozvody dvou cizinců	11,9	11,6	11,1	10,5	11,2	11,1	11,2

* Výpočet z absolutních počtů rozvodů podle délky trvání manželství (takto vypočtená průměrná délka trvání všech manželství je zhruba o 1,7 roku vyšší než údaje uvedené v tab. 3.4, vycházející z rozložení měr rozvodovosti podle délky trvání manželství).

Pozn.: Výběr a řazení občanství podle četnosti v roce 2018.

